

*Prace Zakładu Etnografii Uniwersytetu Warszawskiego  
pod kierunkiem W. Dynowskiego*

WITOLD DYNOWSKI

**WIEŚ I MIASTO W PRACACH ZAKŁADU ETNOGRAFII  
UNIwersytetu Warszawskiego**

Zakład Etnografii U. W. jako stołeczna placówka naukowa z natury rzeczy jak najściślej wiązał i wiąże nadal swą działalność z całokształtem spraw, które dotyczą organizacji życia naukowego i ruchu etnograficznego w skali państwowej. Stąd żywy udział Zakładu w odbudowie etnografii polskiej po wojnie, w reformie etnograficznych studiów uniwersyteckich i dostosowania ich do potrzeb bieżących, jak i w organizowaniu centralnej placówki naukowo-badawczej przy PAN. Łączenie zainteresowań Zakładu Etnografii U. W. z ogólnopolskim kręgiem potrzeb etnograficznych znalazło również swoje odbicie w dydaktyczno-naukowej działalności Zakładu. Niezależnie od poszukiwania dróg, które pozwoliłyby jak najszybciej nadrobić zaniedbania w zakresie tematyki i problematyki etnografii ogólnej w pracach Zakładu Etnografii U. W., w całej pełni wykorzystano akcje szkoleniowe i badawcze pomyślane w skali znacznie szerszej. Działalność naukową Zakładu połączono więc przede wszystkim z coroczną akcją międzyuczelnianych obozów etnograficznych oraz z planem badawczym Warszawskiego Zakładu Etnografii IHKM PAN. Toteż reprezentowany dziś przez Zakład Etnografii U. W. kierunek badań nie odbiega od zasadniczej linii działalności innych placówek naukowych w Polsce i od tego, co reprezentuje w zakresie etnografii Polska Akademia Nauk. W oparciu więc o weryfikację wcześniejszych opisów etnograficznych i o systematycznie prowadzone badania terenowe prace Zakładu dążą do wydobycia nowych zasobów źródłowych w celu możliwie pełnego naświetlenia historii rozwoju kultury mas chłopskich. Przy czym w metodzie pracy obejmuje się spojrzeniem badawczym zarówno dającą się w pełni udokumentować przeszłość łącznie z zespołem czynników, które przekształciły ją we współ-

czesność, jak również i układy kulturowe występujące aktualnie. Stąd też tematyka badawcza Zakładu nie ogranicza się wyłącznie do samej wsi, lecz zahacza również o miasta i miasteczka, odsłaniając sieć powiązań i warunki, które kształtowały zmienne oblicze kultury wiejskiej. Naturalnym zapleczem prac terenowych prowadzonych przez Zakład Etnografii U. W. jest stosunkowo mało zbadany obszar środkowego, wschodniego i północno-wschodniego Mazowsza. W ramach tego zaplecza terenowego wybijają się prace prowadzone na obszarze dawnej Puszczy Zielonej i Białej.

Prace na terenie Puszczy Zielonej, oparte na materiale obozowym i indywidualnych badaniach studentów Zakładu, dały w efekcie cykl rozpraw magisterskich. Zostały one poświęcone rozmaitym tematom: rolnictwu (we wsi Pianki), historii budownictwa puszczańskiego na całym obszarze północnej Kurpiowszczyzny, jak i w poszczególnych wsiach (wieś Łyse i osada Kadzidło), zdobnictwu w drzewie, swoistym formom i funkcjom ludowego ubioru z okolic Kadzidła oraz szerszemu zagadnieniu — malejącej z przyczyn historycznych roli środowiska naturalnego w życiu wsi kurpiowskiej.

Cykl prac badawczych prowadzonych przez Zakład Etnografii U. W. na obszarze dawnej Puszczy Zielonej zamyka specjalne studium poświęcone przeszłości i przyszłości Ostrołęki. W części dotyczącej przeszłości miasta studium zostało pomyślane jako zarys historyczny rozwoju planu i typu zabudowy miejskiej, naświetlony przede wszystkim od strony powiązań Ostrołęki z zapleczem wiejskim. Prace nad etnografią Puszczy Zielonej, pod tą samą opieką naukową — docenta Zakładu Etnografii U. W. dr Anny Kutrzeba-Pojnarowej, kontynuuje obecnie warszawski Zakład Etnografii PAN; tymczasowe wyniki badań tej placówki zostały omówione w niniejszym tomie „Etnografii Polskiej”. Na wzór prac terenowych w rejonie dawnej Puszczy Zielonej Zakład Etnografii U. W. wprowadził również badania na sąsiednim terenie dawnych posiadłości biskupów płockich (rejon tzw. Puszczy Białej), zamieszkanym w przeważnej mierze przez drobną szlachtę mazowiecką. Jak dotąd, poza materiałami zebranymi przez instruktorów i uczestników międzyuczelnianych obozów etnograficznych, wykończono w postaci prac magisterskich kilka wybranych tematów, co łącznie stanowi pewien wkład materiałowy do przyszłej monografii tej części Kurpiowszczyzny. Niezależnie od badań prowadzonych na obszarze Kurpiowszczyzny pracownicy i studenci Zakładu Etnografii opracowali również szereg tematów etnograficznych z innych terenów Mazowsza. Między innymi wykonano dla Centralnego Urzędu Konserwacji i Ochrony Zabytków studium do historii przestrzennego rozwoju Białej Podlaskiej, w którym podobnie jak w wypadku opracowania historii rozwoju przestrzennego

planu Ostrołęki główny nacisk został położony na udział wiejskiego zaplecza w dziejach miasta. Wieloaspektowy temat „Wieś i miasto” widziany od strony problematyki etnograficznej znalazł swe odbicie także w pracach kandydackich i magisterskich, wykonywanych lub już wykonanych w Zakładzie Etnografii U. W. Do tych ostatnich należą zamieszczone poniżej dwie rozprawy: Wandy Paprockiej oraz Alicji Gerlach, poruszające sprawę oddziaływania miasta na różne zawody rzemieślnicze i rolę tych zawodów w historii kultury wsi podwarszawskiej.

Витольд Дыновски

ДЕРЕВНЯ И ГОРОД  
В НАУЧНЫХ РАБОТАХ ВАРШАВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

Резюме

Указывая на роль, которую пришлось сыграть Кафедре Этнографии Варшавского Университета в организации этнографической деятельности в Польше, автор одновременно описывает научные труды, которые ведутся в этом центре университетского преподавания. В части связанной с научными исследованиями по народной культуре в Польше труды эти сосредоточились на вопросах истории крестьянского земледельческого хозяйства, особенно в Мазовии, на основных вопросах крестьянского зодчества и искусства, а также на вопросах связанных с развитием мелкой кустарной промышленности в деревнях и провинциальных городках Мазовия.

Witold Dynowski

THE ACTIVITY OF THE CHAIR OF ETHNOGRAPHY OF THE WARSAW  
UNIVERSITY

Summary

When pointing at the part the Chair of Ethnography of the Warsaw University has to play in the organization of ethnographical activity in Poland, the author discusses in the same time the scientific works as carried out in that centre.

In the section connected with the scientific investigations of the people's culture in Poland these works were connected both on the problem of the history of the peasant agriculture, with special regard to the Mazowsze region, fundamental problems of peasant architecture and art, and on the problems connected with the development of small house handicraft in the villages and provincial towns of the Mazowsze region.